

אלחנן י' מאיר

**סטטיסטיקה ודקדוק כמסייעים בהבנת התנ"ך:
על השורש ק.ט.ר.**

לפי הקונקורדנציה של אבן – שושן לפעולת ההקטרה יש ארבעה תיאורים. הלוח הבא מראה תיאורים אלה עם ציון השכיחות של הופעתם בתנ"ך:

שכיחות	תאור הפעולה לפי אבן-שושן	הביטוי בתנ"ך
43	העלה קורבן קטורת בעבודת א-לוקים	1. קָטַר
1	נספג ריח קטורת	2. קָטַר
70	קָטַר, העלה קורבן קטורת	3. הַקְטִיר
2	העלה לקטורת	4. הַקְטִיר
116	ס"ה	

אם נתעלם מן ההופעות הנדירות, נותרו 43 בבנין פֶּעַל (קָטַר) ו-70 בבנין הַפְעִיל. בכדיקה של הפסוקים עצמם הופתעתי להבחין כי אף אחת (!) מ-43 ההופעות בתנ"ך של השורש ק.ט.ר. בבנין פֶּעַל איננה בתורה, כלומר כולם בגביאים ובכתובים. לעומת זאת ק.ט.ר. בבנין הַפְעִיל מצוי בתורה 41 פעמים מתוך 70 הפעמים בתנ"ך כולו. מכדיקה של כל 113 ההופעות של ק.ט.ר. בבנין פֶּעַל ובבנין הַפְעִיל (יחד) בחלוקה לפי הקטרה לקב"ה או לעבודה זרה נתקבל הלוח הסטטיסטי הבא:

שורש ק.ט.ר. בתנ"ך בבנין פֶּעַל ובבנין הַפְעִיל לפי סוג העבודה: ל-ה' או לעבודה זרה

ס"ה	קָטַר		הקטרה ל-ה'
	הַקְטִיר (בנין הַפְעִיל)	(בנין פֶּעַל)	
60	60	0	הקטרה ל-ה'
46	9	37	הקטרה לעבודה זרה
6	1	5	עבודה בכמות
112	70	42	ס"ה

יש עוד הופעה אחת של הפועל ק.ט.ר. כשם הפעולה, וזאת בעבורת בני עלי עם הקטורת: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הָאִישׁ קָטַר יִקְטִירוּן בַּיּוֹם הַחֹלֵב וְקַח לָהּ כְּאֲשֶׁר תֵּאָוֶה נַפְשָׁךְ..." (שמ"א ב', טז). שם הפעולה (קָטַר) איננו נכלל בלוח לעיל.

הלוח מראה בצורה ברורה ומובהקת כי ק.ט.ר. בבנין פֻּעַל שייך לעבודה זרה ולא לעבודת ה', ואילו הרוב הגדול של השורש ק.ט.ר. בבנין הפְּעִיל שייך לעבודה ל-ה'. מאחר ובתורה אין מצב של עבודה זרה עם הקטרה של ישראל ואין תיאור של עבודה זרה עם הקטרה שעוברים הגויים – לכן אין בתורה את השורש ק.ט.ר. בבנין פֻּעַל.

בבנין פֻּעַל הפועל עובד לבדו בלי שיתוף של אחר או אחרים (כמו דָּבַר, סָפַר, שָׁפַר). לעומת זאת בבנין הפְּעִיל יש בדרך כלל פעולה שעושה הפועל על אחר (כמו הִכְנִיס, הִלְבִּישׁ, הֶאֱכִיל). כאשר מדובר על עבודת הקטורת מול עבודה זרה (לרוב: עבודת הבעל), כמוכּן אין אותה העבודה זרה יכולה להשתתף. לעומת זאת, להבדיל, בעבודת הקטורת ל-ה' יש השתתפות של ה'. לדוגמה: "וְהִקְטַרְתָּ אֶת כָּל הָאֵיל הַמְזַבְּחָה עֲלֶיהָ הוּא לַה', רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה ל-ה' הוּא" (שמות כט, יח).

הלוח מראה שיש בתנ"ך 6 פעמים פועל כשורש ק.ט.ר. על עבודה בכמות, מהן 5 בבנין פֻּעַל ואחת בבנין הפְּעִיל. בכל 6 הפעמים ההקטרה היא על במות בזמן של מלכי יהודה העושים את הישר בעיני ה': שלמה בטרם לקח נשים נוכריות – מלכים א ג, ג; יהושפט – שם כב, מד; יהואש – מלכים ב יב, ד; אמציה – שם יד, ד; עזריה – שם ט"ו, ד; ויותם – שם ב טו, לה). אולי מכאן שהקטרה בכמות איננה גוררת השתתפות של רבונו של עולם, בעוד שבהקטרה במשכן או במקדש יש השתתפות של בורא העולם (התקרבות לבעל הקורבן או כפרה על חטא). אין לי הסבר טוב על 10 ההופעות של השורש ק.ט.ר. בבנין הפְּעִיל למרות שהקטורת אלה הן לעבודה זרה. להלן הרשימה של 10 הופעות אלה: שלוש פעמים ירבעם בן נבט (מלכים א יב, לג; שם יג, ב; וכן שם יג, א – אולי באותו זמן עוד התכוון לעבודת ה' ?); מואב (ירמיהו מת, לה); נשות שלמה (מלכים א יא, ח); שלוש פעמים אצל אחז (מלכים ב טז, יג; שם טז, טז; דברי הימים ב כח, ג); והושע (הושע ב', טו); ועוד פעם אצל שלמה עצמו בכמות (מלכים א ג', ג).

לכאורה אפשר היה לשאול, אם הרעיון המוצע כאן על השורש ק.ט.ר. נכון גם לגבי שורשים אחרים של עבודה לאלהות – כמו השתחוויה, זביחה וניסוך. בדיקה כזו על השורשים האחרים בלתי אפשרית: (א) השתחוויה וזביחה אינם קיימים בשני הבניינים פֻּעַל והפְּעִיל, (ב) הפועל ג.ס.ב. מופיע מעט מדי פעמים בתנ"ך בשני בניינים אלה (וחלקם עם ציווי לאיסור) כך שגם עליו אי אפשר להסיק מסקנות.

לסיכום: הוצג שילוב של דקדוק וסטטיסטיקה כמסייעים להבנת התנ"ך.